

به‌عنوان عنصر جدایی‌ناپذیر فرایند یاددهی - یادگیری، از آن متأثر شده است.

بلک^۱ و ویلیام^۲ (۱۹۹۸)، به نقل از ایرل و کاتز، ۲۰۰۶، ترجمه عسگری و همکاران، (۱۳۸۸) اظهار می‌دارند، شواهد قابل توجهی وجود دارد که سنجش^۳ فرایندی قدرتمند در افزایش یادگیری است و استفاده مطلوب از آن توسط معلمان در کلاس درس، برای تقویت، تحکیم یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است.

ضرورت سنجش

معلمان برای مشاهده تغییرات به‌وجود آمده در دانش‌آموز و فعالیت‌هایی که او را قادر می‌سازد از تجربه‌های قبلی خود برای درک و ارزشیابی شرایط حال (موجود) در جهت شکل دادن به عمل آتی و به نظم آوردن دانش جدید استفاده کنند^۴، سنجش به عمل می‌آورند.

در واقع، اصطلاح سنجش فرایندی را شامل می‌شود که معلم با به‌کارگیری آن، اطلاعاتی را درباره عملکرد تحصیلی و یادگیری دانش‌آموزان، به منظور تصمیم‌گیری آموزشی در ارتباط با نحوه کمک به تعمیق، بهبود و اصلاح یادگیری آنان جمع‌آوری می‌کند. بنابراین، می‌توان استنباط کرد که قضاوت معلم و تصمیم‌گیری‌های آموزشی او به اطلاعات جمع‌آوری شده در این زمینه بستگی دارد. به این معنا که هر چه اطلاعات فراهم شده دقیق‌تر و کامل‌تر باشد، قضاوت به عمل آمده بر پایه آن‌ها نیز معتبرتر خواهد بود. از سوی دیگر، همان‌طور که می‌دانیم، آموزش (تدریس) به فعالیت‌های هدفدار معلم گفته می‌شود که برای ایجاد یادگیری در دانش‌آموز از طریق تعامل معلم با

سنجش تلفیقی و ضرورت استفاده از آن در فرایند یاددهی - یادگیری

اشاره

هنگامی دانش‌آموز بهتر یاد می‌گیرد و دیرتر فراموش می‌کند که محتوای آموزش با نیازهای روزمره فردی و اجتماعی او تطابق داشته باشد. لذا هر چه این تطابق بیشتر باشد، یادگیری او معنی‌دار و ماندگارتر خواهد بود. از سوی دیگر، به این ترتیب، انگیزه یادگیری دانش‌آموز نیز بیشتر می‌شود. این انگیزه از منبع بیرونی تغییر جهت می‌دهد و از منابع درونی ریشه می‌گیرد. در این راستا، سنجشی می‌تواند به‌عنوان عنصری جدایی‌ناپذیر از برنامه درسی عمل کند که پیوند بین آموخته‌ها با نیازهای فردی و اجتماعی را می‌سنجد. در این مقاله به معرفی این نوع سنجش پرداخته شده است.

کلیدواژه: تلفیق، سنجش تلفیقی، سنجش معنی‌دار، سنجش پیوند یادگیری

مقدمه

اساسی بر عهده دارند. لذا بر این پایه، انتظارات احاد جامعه از نهاد آموزش و پرورش بسیار گسترده و عمیق‌تر شده و بالطبع، شیوه‌های یادگیری و تدریس نیز تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. به‌طوری‌که شیوه‌های جدید و پویای تدریس و یادگیری، جایگزین روش‌های غیرفعال گذشته شده‌اند. در این راستا، سنجش نیز

همان‌طور که می‌دانیم، یکی از هدف‌های هر نظام آموزشی و پرورشی، آماده کردن دانش‌آموزان برای جامعه فرداست. در واقع، آنچه امروزه در مدارس می‌گذرد و به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود، بیانگر چگونگی جامعه فردایی است که آنان در شکل‌دهی به آن نقش

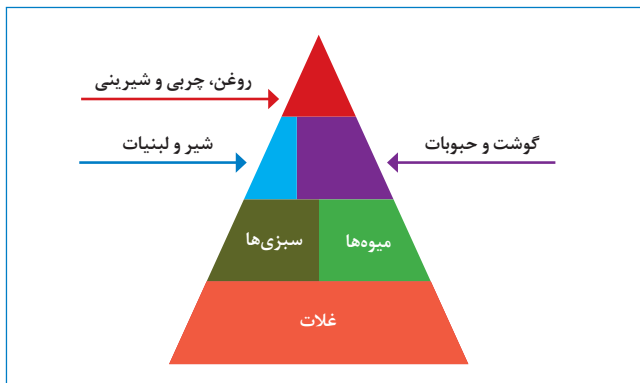
اصطلاح سنجش فرایندی را شامل می‌شود که معلم با به‌کارگیری آن، اطلاعاتی را دربارهٔ عملکرد تحصیلی و یادگیری دانش‌آموزان، به منظور تصمیم‌گیری آموزشی در ارتباط با نحوهٔ کمک به تعمیق، بهبود و اصلاح یادگیری آنان جمع‌آوری می‌کند

تعریف می‌شود که دانش‌آموزان با آن روبه‌رو می‌شوند. بنابراین، تکالیف محوله باید با فعالیت‌های دنیای واقعی دانش‌آموزان مرتبط باشد. در واقع، این نوع تکالیف به تولید یا عمل کردن نیاز دارند. طبق نظر ایسنر^۴ (۱۹۹۳)، سنجش پویا باید نشان دهد دانش‌آموز چگونه مسئله را حل کند و بیش از یک راه‌حل هم داشته باشد. از سوی دیگر، آنچه در مدارس به دانش‌آموزان آموزش داده می‌شود، موضوع‌های علمی جدا از هم هستند. در صورتی که موضوع‌های علمی در زندگی واقعی تلفیق شده‌اند. یعنی مثلاً رفتار اجتماعی ما مانند خرید کردن از مغازهٔ محل، مهارت‌های متعددی مانند حرف زدن، شنیدن، خواندن، حساب کردن، نوشتن، درک پیام، رعایت قانون و ... را هم‌زمان در بردارد. به همین دلیل است که ضرورت دارد آنچه در چارچوب کلاس

دارد. به کلامی دیگر، ۴۴ درصد (۱۰۰ × ۰/۶۶) از واریانس (تغییرات)، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در زمینهٔ موضوع جدید یادگیری را می‌توان از روی دانش قبلی آنان در آن زمینه پیش‌بینی کرد (مارزانو، ۲۰۰۵).

یافتهٔ پژوهشی فوق نشان می‌دهد، آگاهی از ساخت‌شناختی دانش‌آموز در زمینهٔ آموزش مورد نظر، بر ادامهٔ آموزش کارآمد معلم مؤثر است. یعنی اگر معلم محتوای آموزش و محیط یادگیری را به گونه‌ای آماده کند که دانش‌آموز بتواند بین مطالب جدید و آموخته‌های قبلی و تجربه‌های ارتباط برقرار کند، یادگیری او به‌طور معنی‌دار اتفاق می‌افتد. وقتی دانش‌آموز در یادگیری معنی‌دار موفق شود، در او لذت یادگیری به‌وجود می‌آید و همین رضایت و شادی از یادگیری است که برای یادگیری بیشتر ایجاد انگیزه خواهد کرد. بنابراین، ضرورت دارد در فرایند یاددهی - یادگیری تکالیف و مطالبی به دانش‌آموز واگذار یا محول شود که با تجربه‌های قبلی او، توانایی و علاقه‌هایش تناسب داشته باشد. زیرا اگر این تناسب برقرار نباشد و دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شکست بخورد، تأثیر مخربی بر انگیزش یادگیری او بر جا خواهد گذاشت. لذا، امروزه از سنجش‌های پویا برای آگاهی از این نوع ارتباط استفاده می‌شود. سنجش پویا روش‌های جایگزین سنجش‌های جاری تک‌بعدی را توصیف می‌کند. در واقع، این روش‌ها به دانش‌آموز اجازه می‌دهد توانایی‌هایش را برای عمل به وظایف، حل مسائل یا کاربرد دانش در شرایطی که در دنیای واقعی با آن روبه‌رو می‌شود، تعیین کند (هایمز^۵، ۱۹۹۱). این دنیا معمولاً به‌عنوان دنیای خارج از چارچوب مدرسه

دانش‌آموز جریان می‌یابد. در واقع، یادگیری دانش‌آموز هدف آموزش یا تدریس و تدریس وسیلهٔ رسیدن به این هدف است. به کلامی دیگر، هدف معلم آموزش محتوای کتاب درسی به دانش‌آموزان نیست، بلکه باید محتوای کتاب درسی را به گونه‌ای تدریس کند که به یادگیری دانش‌آموز منجر شود. از آنجا که هر دانش‌آموزی با توجه به توانایی‌هایش در زمینهٔ موضوع یادگیری تجربه‌های مثبت (موفقیت در یادگیری) و منفی (شکست در یادگیری) دارد و با این تجربه پا به کلاس درس می‌گذارد، ضرورت دارد هر معلمی بر پایهٔ این ویژگی‌ها و زمینهٔ یادگیری به تدریس بپردازد. زیرا به قول آزوبل^۶ (۱۹۶۸) هر دانش‌آموزی از ساخت‌شناختی^۶ مخصوص به خود برخوردار است. او معتقد است، ساخت‌شناختی و تغییراتی که بر اثر یادگیری در آن به‌وجود می‌آید، اساس یادگیری را تشکیل می‌دهند. میزان یادگیری دانش‌آموزان از محتوایی که به آنان آموزش می‌دهیم، به عوامل گوناگونی مانند انگیزش و ساخت‌شناختی دانش‌آموز، مهارت حرفه‌ای معلم، پیچیدگی مطالب درسی، محیط یادگیری، زمینهٔ یادگیری و ... بستگی دارد. در این راستا، تجربه‌ها از ترکیب این عوامل حمایت می‌کنند و از میان این عوامل، آموخته‌های قبلی در قالب ساخت‌شناختی دانش‌آموز در هنگام یادگیری موضوع جدید، نشانه‌ای قوی برای آگاهی از این نکته است که او به چه میزان محتوای جدید آموزش را یاد خواهد گرفت. طبق مطالعات انجام شده در این زمینه، بین آنچه دانش‌آموز دربارهٔ موضوع یا محتوای آموزش از قبل می‌داند و آنچه بعداً دربارهٔ آن موضوع یاد خواهد گرفت، به‌طور متوسط ۰/۶۶ همبستگی مثبت وجود

• در روز گذشته کدام مواد غذایی را خورده‌اید؟ نام آن‌ها را در شکل زیر و در جایگاه خودش بنویسید. با توجه به پاسخ خود، به سؤال‌های زیر پاسخ دهید:

- کدام گروه از مواد غذایی را مصرف نکرده‌اید؟

- آیا فکر می‌کنید روز گذشته تغذیه مناسبی داشته‌اید؟ با ذکر دلیل توضیح دهید.

- کدام یک از گروه‌های غذایی که خورده‌اید، جزو گروه‌های کم‌نیاز محسوب می‌شود؟

* پی‌نوشت‌ها

1. Black
2. William
3. Assessment
4. این مطالب تعریفی است که آبوت (Abbott، ۱۹۹۴ به نقل از واتکینز و همکاران، ۲۰۰۰، ترجمه جمالی فیروزآبادی و شریفان، ۱۳۸۶) از یادگیری به عمل آورده است. او می‌گوید، ویژگی‌هایی که این تعریف از یادگیری را برجسته می‌کند، عبارت‌اند از ۱. فرایندی فعال که تجربه‌های جدید را به تجربه‌های قبلی یادگیرنده مرتبط می‌کند و شامل تطابق و همسانی ایده‌ها، مهارت‌ها، اندیشه‌ها و نظایر آن می‌شود؛ ۲. برقراری ارتباط بین گذشته، حال و آینده البته این فرایند همیشه خطی نیست و یاد گرفتن و یادگیری مجدد را نیز شامل می‌شود؛ ۳. فرایندی تأثیرپذیر از نحوه یادگیری که امکان دارد به‌طور مؤثر در شرایط آتی حاصل شود.
5. Ausubel
6. مجموعه‌ای از اطلاعات، مفاهیم، اصول و تعمیم‌های سازمان‌یافته که قبلاً در یک زمینه علمی و تحصیلی آموخته شده‌اند.
7. Marzano
8. Hymes
9. Eisner
10. Integration assessment
11. Ability
12. Scaffolding
13. Experience
14. Daily living
15. Reform
16. Improvement
17. Strengthen
18. Sound

* منابع

۱. ایرل، لورنا و کاتز، استیون (۱۳۸۸). بازاندیشی در سنجش کلاسی (ترجمه محمد عسگری و همکاران). نخبگان. تهران: (سفال انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۶).
۲. شریفان، احمد (۱۳۹۳). سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان: طراحی و اجرای آزمون‌های عملکردی. وانی. تهران.
۳. شریفان، احمد (۱۳۹۱). سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان: فلسفه، اصول و انواع سنجش پیشرفت تحصیلی. وانی. تهران.
۴. شریفان، احمد (۱۳۹۱). سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان: تأثیر نمره و بازخورد بر پیشرفت تحصیلی. وانی. تهران.

اطلاعات را به‌طور تلفیقی از طریق الگوها و ارتباطات، با تأکید بر پیوند مطالب پردازش می‌کند.

• آگاه شدن از این نکته که دانش ثابت و جامع نیست و مشکلات واقعی تنها با استفاده از یک موضوع دانش، صرفاً قابل حل نیستند

• کمک به معلمان و دانش‌آموزان، برای از میان برداشتن ادراک مطلق و خشک مرز بین موضوع‌های درسی.

• جذاب و معنی‌دار کردن یادگیری رسمی و غیررسمی برای دانش‌آموزان.

• ایجاد انگیزه و علاقه به مطالعه و یادگیری مرتبط با امور روزمره زندگی

نمونه‌ای از سؤال‌های سنجش تلفیقی

• با توجه به تصویر به سؤال‌های زیر پاسخ دهید:

- نام هر ناهمواری جغرافیایی را که با فلش نشان داده شده است روی تصویر بنویسید.

- بین بلندترین و کوتاه‌ترین نقطه چقدر تفاوت وجود دارد؟

- در کتاب درسی خوانده‌اید به ازای هر ۱۰۰ متر که از سطح دریا بالاتر می‌رویم، یک درجه دمای هوا پایین می‌آید. دمای بلندترین نقطه کوه را محاسبه کنید

درس آموزش داده می‌شود، منطبق یا تقریباً الگویی باشد از آنچه در شرایط طبیعی زندگی رخ می‌دهد. در چنین حالتی می‌توان از یادگیری معنی‌دار سخن راند و سنجشی می‌تواند این توانایی و پیوند را مورد توجه قرار دهد که بر پایه آن شکل گرفته باشد. در واقع، می‌توان از سنجشی به نام «تلفیقی» سخن گفت.

مفهوم سنجش تلفیقی

سنجش تلفیقی^{۱۰} یعنی فرایند جمع‌آوری اطلاعات درباره توانایی^{۱۱} دانش‌آموز در برقراری پیوند^{۱۲} بین آموخته‌ها و تجربه‌های^{۱۳} جدید و قدیم یادگیری او با امور روزمره^{۱۴} یا جاری زندگی، تا بتوان بعد از تجربه و تحلیل و تفسیر اطلاعات جمع‌آوری شده، در جهت اصلاح^{۱۵}، بهبود^{۱۶}، تحکیم^{۱۷} و تعمیق^{۱۸} پیوند مذکور به او کمک کرد. این‌گونه از سنجش بر یادگیری معنی‌دار، یعنی پیوند آموخته‌ها و تجربه‌های یادگیری دانش‌آموز با دنیای واقعی و روزمره، تأکید می‌کند. مزیت‌های سنجش تلفیقی عبارت‌اند از:

- افزایش حمایت از یادگیری، به‌ویژه یادگیری معنی‌دار؛ سنجش تجربه‌هایی که نیازمند کاربرد آموخته‌ها هستند تا حفظ و ذخیره دانش و حقایقی که کاربرد محدود و کمی در زندگی دارند.
- افزایش درک اینکه چگونه مغز